

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України від 11.07.2019 № 975) www.economy.nayka.com.ua | № 5, 2022 | 26.05.2022 р.

DOI: [10.32702/2307-2105-2022.5.6](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2022.5.6)

УДК 338.486.2:340.13

Н. О. Петренко,

*д. е. н., професор кафедри туризму та готельно-ресторанної справи
Уманський національний університет садівництва
ORCID: 0000-0002-2867-6059*

О. А. Поліщук,

*к. пед. н., доцент соціально-гуманітарних і правових дисциплін
Уманський національний університет садівництва
ORCID: 0000-0002-6053-1060*

Л. Г. Коваленко,

*к. е. н., доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи
Уманський національний університет садівництва
ORCID: 0000-0002-0532-136X*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА АСПЕКТИ ЦІНОУТВОРЕННЯ В СФЕРІ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО І ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ

N. Petrenko

*Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor of the Department of Tourism and Hotel and Restaurant Business,
Uman National University of Horticulture*

O. Polishchuk

*PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Social,
Humanitarian and Legal Disciplines, Uman National University of Horticulture*

L. Kovalenko

*PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Tourism and Hotel and Restaurant
Business, Uman National University of Horticulture*

LEGAL REGULATION AND ASPECTS OF PRICING IN THE FIELD OF HOTEL, RESTAURANT AND TOURISM BUSINESS

Готельний та ресторанный бізнес — складна галузь народного господарства, що поєднує виробництво, торгівлю, заготівлю сировини та організацію процесу споживання страв домашнього приготування та покупок товарів. З огляду на це, ціноутворення в цій сфері також є змістовним. Зрештою, ціна, як грошове вираження вартості порції їжі чи напою, повинна містити всі елементи, необхідні для покриття витрат бізнесу, сплати непрямих податків і генерування не менше середнього по галузі. Окремим елементом ціни підприємства громадського харчування є націнка, яка в сучасних умовах не обмежена, а тому самостійно встановлюється основним органом галузі відповідно до типу підприємства, категорії підприємства, асортименту продукції, що випускається, економічність виробничого процесу та конкурентне середовище. За рахунок націнок готельно-ресторанный бізнес включає не лише експлуатаційні витрати, а й такі

витрати, як заробітна плата, опалення, освітлення, соціальні внески, плата за управління тощо.

У статті досліджується правове регулювання готельно-ресторанного бізнесу, який є важливим адміністративним інструментом національного регулювання. За результатами дослідження нормативно-правові акти, що регулюють фізичну діяльність підприємств готельно-ресторанного бізнесу, систематизовано на: Закони України, постанови Кабміну України, національні стандарти України, міжнародні стандарти, інші нормативно-правові акти. Систематизовано зовнішні та внутрішні причини активізації галузі готельно-ресторанного бізнесу, які потребують удосконалення правового регулювання. Дослідженням встановлено, що метою стандартизації галузі готельно-ресторанного бізнесу є координація взаємовідносин між постачальниками послуг та їх споживачами, узгодження інтересів виробників, споживачів і суспільства, створення сприятливих умов для розвитку галузі готельно-ресторанного і туристичного бізнесу.

Елементом наукової інновації в статті є поглиблення досліджень у вивченні та аналізі нормативно-правових регулятивних характеристик підприємств готельно-ресторанного бізнесу. У результаті проведеного дослідження підтверджено необхідність удосконалення змісту нормативного законодавства в готельно-ресторанній сфері як важливого адміністративного важеля державного правового регулювання. Процес активізації готельного та ресторанного господарства зарекомендував себе як сучасний фактор наповнення бюджету та покращення комерційного іміджу України на міжнародному ринку, що вимагає постійного оновлення та вдосконалення нормативно-правової бази.

Hotel and restaurant business is a complex branch of the national economy, combining production, trade, harvesting of raw materials and the organization of the process of consumption of homemade dishes and purchased goods. With this in mind, pricing in this area is also meaningful. After all, the price, as a monetary expression of the cost of a portion of food or drink, should contain all the elements necessary to cover business expenses, pay indirect taxes and generate at least the industry average. A separate element of the price of a catering enterprise is a markup, which in modern conditions is not limited, and therefore independently established by the main industry body in accordance with the type of enterprise, the category of the enterprise, the range of products, the efficiency of the production process and the competitive environment. Due to markups, the hotel and restaurant business includes not only operating costs, but also expenses such as wages, heating, lighting, social contributions, management fees, etc.

The article explores the legal regulation of the hotel and restaurant business, which is an important administrative tool for national regulation. According to the results of the study, the normative legal acts regulating the physical activities of hotel and restaurant business enterprises are systematized into: Laws of Ukraine, resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine, national standards of Ukraine, international standards, and other normative legal acts. The external and internal reasons for the activation of the hotel and restaurant business industry, which require improvement of legal regulation, are systematized. The study established that the purpose of standardization of the hotel and restaurant business is to coordinate the relationship between service providers and their consumers, to harmonize the interests of producers, consumers and society, to create favorable conditions for the development of the hotel, restaurant and tourism business.

Therefore, in this context, the regulatory framework for the technical, organizational, technological and institutional basis of the service delivery process is one of the main prerequisites for strengthening activities, partnerships and meeting the needs of the population in the service sector. An element of scientific innovation in the article is the deepening of research in the study and analysis of regulatory characteristics of the enterprises of the hotel

and restaurant business. As a result of the study, the need to improve the content of regulatory legislation in the hotel and restaurant sector as an important administrative lever of state legal regulation was confirmed. The process of activation of the hotel and restaurant industry has established itself as a modern factor in filling the budget and improving the commercial image of Ukraine in the international market, which requires constant updating and improvement of the regulatory framework.

Ключові слова: *правове регулювання; державне регулювання; готельно-ресторанний бізнес; туристичний бізнес; фінансова стійкість; ціноутворення.*

Key words: *legal regulation; state regulation; hotel and restaurant business; tourism business; financial stability; pricing.*

Постановка проблеми. Під впливом тенденцій глобалізації в сучасному економічному середовищі динамічна цифровізація ринкових відносин зумовила появу нових передумов ефективного трансконтинентального та міжрегіонального співробітництва, що передбачає створення розгалужених партнерських мереж. Будучи невід'ємною частиною туризму, готельна індустрія і ресторанный бізнес відіграють фундаментальну інституційну роль у розвитку соціально-економічних та культурно-освітніх зв'язків на макро- та мікрорівні. Це складне завдання можна звести до відповідальності державних органів, оскільки вони своєю діяльністю спрямовані на забезпечення економічного процвітання та добробуту населення шляхом захисту особистих та професійних інтересів громадян, гостей міста. Тобто, це питання значною мірою залежить від ролі та розвитку національної політики щодо розвитку готельного, ресторанного та туристичного бізнесу. Тому, актуальним є питання комплексного аналізу правового регулювання ресторанного бізнесу, що сприятиме забезпеченню довгострокової фінансової стабільності туристичної індустрії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі аналізу нормативно-правового регулювання діяльності підприємств готельно-ресторанного і туристичного бізнесу присвячені праці вітчизняних вчених, зокрема Н. Бакерника [1], М. Бойко [3], Л. Гопкало [3], А. Колесніченка [13], М. Мальської [14].

Окремі аспекти впливу нормативно-правового регулювання на діяльність підприємств готельно-ресторанного і туристичного бізнесу, їх фінансову стійкість досліджували вітчизняні науковці Л. Батченко [2; 31], А. Беляк [2; 4; 31], Л. Гончар [2; 4; 31], О. Кальченко [12].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Чинне українське законодавство значною мірою чітко не визначає членство готельного господарства та ресторанного бізнесу до його системи установ у сфері туристичних послуг. З огляду на це, підвищення ефективності та фінансової стійкості ресторанного та туристичного бізнесу базується на низці факторів, ключовим з яких є стрімке зростання попиту на національні туристичні продукти. Доцільно детально систематизувати та окреслити діючу нормативно-правову базу, враховуючи міжнародні норми як внутрішнього, так і міжнародного споживання послуг. Забезпечити ціноутворення та фінансову стійкість готельного і ресторанного бізнесу неможливо без комплексної та якісної нормативно-правової бази, яка повністю регулює та встановлює правила та відповідальність усіх учасників ринку готельних, ресторанних та туристичних послуг [4].

Тому, дане дослідження базується на аналізі нормативно-правових актів, що регулюють діяльність суб'єктів господарювання у готельному, ресторанному та туристичному бізнесі.

Мета даної роботи. Попри значну зацікавленість вітчизняними науковцями даною проблемою, існує необхідність ґрунтовної систематизації та узагальнення нормативно-правових актів, які регулюють діяльність підприємств готельно-ресторанного і туристичного бізнесу, що і стало метою дослідження.

Методи дослідження. Задля досягнення поставленої цілі використано наступні методи наукових досліджень: методи синтезу та аналізу - для дослідження вітчизняного досвіду дослідження нормативно-правового регулювання підприємств сфери гостинності; методи групування, систематизації та узагальнення - для здійснення класифікації нормативно-законодавчого регулювання підприємств готельно-ресторанного і туристичного бізнесу; економіко-статистичний метод - для виявлення основних тенденцій розвитку підприємств у сфері гостинності (за даними Державної служби статистики України); метод індукції і дедукції - для визначення факторів інтенсифікації сфери гостинності, які вимагають удосконалення нормативно-правового забезпечення; графоаналітичний метод - для схематичної та наочної інтерпретації теоретичних і практичних дослідження; метод логічного узагальнення - при формуванні висновків проведеного дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Готельний та ресторанный бізнес — складна галузь, що поєднує виробництво, торгівлю, заготівлю сировини та організацію процесу споживання страв домашнього приготування та покупних товарів. З огляду на це, ціноутворення в цій сфері також є змістовним. Зрештою, ціна, як грошове вираження вартості порції їжі чи напою, повинна містити всі елементи, необхідні для

покриття витрат бізнесу, сплати непрямих податків і генерування не менше середнього по галузі.

Окремим елементом ціни підприємства громадського харчування є націнка, яка в сучасних умовах не обмежена, а тому самостійно встановлюється основним органом галузі відповідно до типу підприємства, категорії підприємства, асортименту продукції, що випускається, економічність виробничого процесу та конкурентне середовище. За рахунок націнок готельно-ресторанний бізнес включає не лише експлуатаційні витрати, а й такі витрати, як заробітна плата, опалення, освітлення, соціальні внески, плата за управління тощо. Враховуючи особливу важливість націнок, можна сказати, що розрахунок цін на продукцію в ресторанному господарстві здійснюється за методом, дуже відмінним від промислового. З нижчою нормою прибутку ресторани можуть знижувати ціни напередодні закриття приміщень, оскільки гігієнічні норми забороняють продавати продукти, виготовлені напередодні. У разі оптимізації процесу закупівлі сировини також є великий резерв у зниженні цін на страви домашнього приготування. Йдеться про закупівлю якісної сировини за нижчими цінами, що забезпечить зниження цін на продукти харчування. Однак у цьому випадку в ціну будуть включатися додаткові витрати, пов'язані з закупівлею такої сировини самостійно.

Враховування цих факторів, що формують роздрібну ціну (ціну пропозиції) власного товару, може призвести до того, що такий рівень ціни буде надзвичайно високим і не відповідає ціні попиту в поточних ринкових умовах. Щоб цього не сталося, підприємства готельно-ресторанного бізнесу повинні розробити гнучку цінову політику. У рамках цієї політики можуть бути прийняті різні підходи до формування цін на основі таких факторів, як сезонні фактори, свята та вихідні дні, туристичний потік та конкретні години роботи закладу, які разом становлять попит на продукцію галузі.

Сьогодні на інтенсифікацію бізнес-процесів у готелях, ресторанах і туризмі впливають численні внутрішні та зовнішні чинники, які загострюють існуючі проблеми та гальмують розвиток готельного господарства, вимагаючи використання ефективних специфічних інструментів, адаптованих до сучасних умов господарювання. Тому, є потреба у вдосконаленні нормативно-правового забезпечення діяльності готельного, громадського та туристичного бізнесу, насамперед на основі факторного аналізу інтенсифікації корпоративного розвитку готельного господарства (рис. 1).

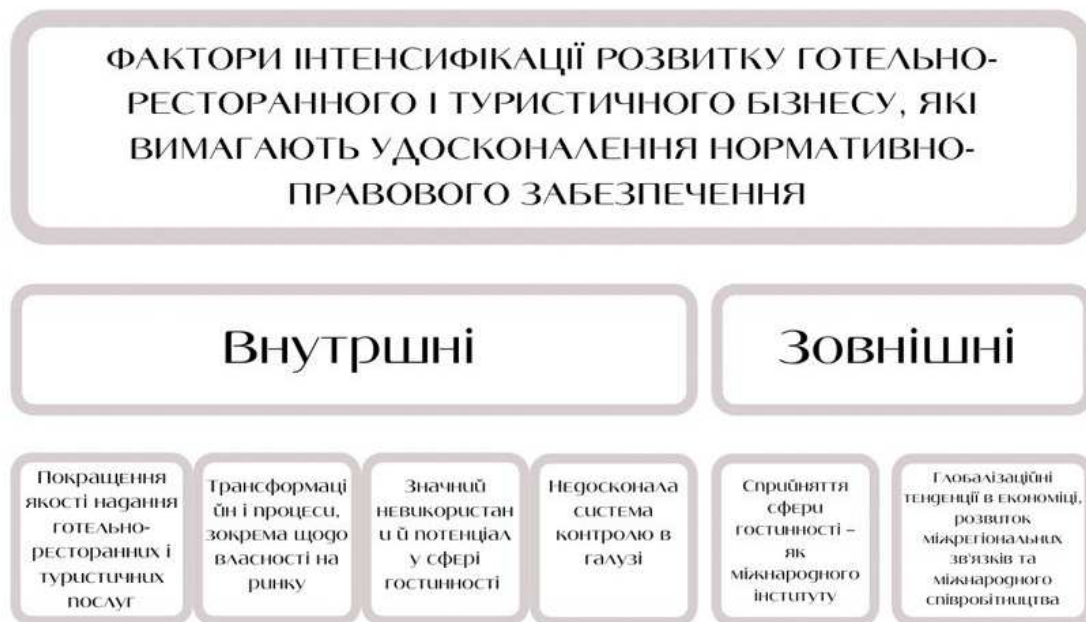

Рис. 1. Факторний аналіз покращення правового регулювання ресторанного та туристичного бізнесу
Джерело: систематизовано авторами на основі [13]

Держава, як гарант економічної безпеки та фінансової стабільності, має усвідомлювати необхідність створення сприятливого середовища для розвитку ресторанного та туристичного бізнесу. При цьому адміністративний важіль державного нагляду є невід'ємною частиною системи готельних і ресторанных технологій, що формує загальний інституційний механізм функціонування ресторанних підприємств на основі методології та організаційних засад.

Проаналізувавши нормативно-правові сфери діяльності готельного, ресторанного та туристичного бізнесу, ми можемо згрупувати всі нормативно-правові документи за кількома напрямками (рис. 2).

Рис. 2. Класифікація правового регулювання діяльності готельного, ресторанного та туристичного бізнесу

Враховуючи запропоновану класифікацію правового регулювання, подальший аналіз її проблемних питань готельно-ресторанного та туристичного бізнесу зосереджується на певному рівні.

Серед Законів України, що забезпечують регулювання основних аспектів господарської діяльності підприємств готельно-ресторанного і туристичного бізнесу є Цивільний і Господарський кодекси України - кодифіковані нормативні акти (закони), які регулюють основні відносини учасників ринку готельно-ресторанних і туристичних послуг. Крім цього, ключові аспекти функціонування підприємств готельно-ресторанного і туристичного бізнесу визначають Закон України «Про туризм», Закон України «Про стандартизацію», Закон України «Про курорти», Закон України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності», Закон України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» тощо (рис. 3).

Міністерство економіки України є основним органом системи центральних органів виконавчої влади, відповідальним за забезпечення формування та реалізацію національної політики у сфері ресторанного та туристичного бізнесу. Відповідно, Міністерство економіки України визначає відповідні категорії туристичної інфраструктури (готелі, інші заклади розміщення, заклади харчування, курорти тощо), видає сертифікати на встановлення туристичної інфраструктури для відповідних категорій та веде реєстри. Станом на 09.12.2019 р. до реєстру внесено 389 готелів та видано свідоцтва про встановлення категорії згідно «Реєстру свідоцтв про встановлення категорій готелям та іншим об'єктам, що призначаються для надання послуг із тимчасового розміщення (проживання)». З них: 5* - 51 готель; 4* - 135 готелів; 3* - 144 готелі; 2* - 35 готелів; 1* - 24 готелі. Більшість 5-зіркових готелів в основному розташовані в мільйонних містах: Києві, Дніпрі, Львові, Одесі [28]. За даними Державної служби статистики України, у 2021 році було 5451 заклад колективного розміщення [7].

Закон України «Про туризм» визначає основні терміни, зокрема «готель», «готельні послуги», «подібне розміщення». Відповідно до Закону, надається допомога з метою підвищення рівня туристичних послуг, допомоги споживачам у свідомому виборі туристичних послуг, забезпечення рівних можливостей суб'єктів туристичної діяльності на ринку туристичних послуг, захисту прав, життя, здоров'я та майна, підвищення якості розповсюдження екологічної безпеки об'єктів інфраструктури туризму та категорій рівня обслуговування. Закон визначає, порядок створення, зміни, надання інформації споживачам про види та категорії інфраструктури туризму. Законом заборонено надавати послуги з розміщення без підтвердження встановлення відповідної категорії.

Закони України	Зміст
Цивільний кодекс України	Цивільний кодекс України є кодифікованим нормативним актом (законом) яким регулюються особисті немайнові та майнові відносини (цивільні відносини), учасниками яких є фізичні та юридичні особи, Держава Україна, територіальні громади, іноземні держави та інші суб'єкти публічного права. В тому числі, даним Законом врегульовуються немайнові та майнові відносини під час надавання послуг підприємствами готельно-ресторанного і туристичного бізнесу
Господарський кодекс України	Господарський кодекс України встановлює правові основи господарської діяльності, яка базується на різноманітності суб'єктів господарювання різних форм власності. Закон забезпечує зростання ділової активності суб'єктів господарювання, розвиток підприємництва, підвищення ефективності суспільного виробництва, його соціальну спрямованість, утверджує суспільний господарський порядок в економічній системі України, сприяє гармонізації її з іншими економічними системами.
Про туризм	Закон визначає загальні правові, організаційні та соціальноекономічні засади реалізації державної політики України в галузі туризму та спрямований на забезпечення закріплених Конституцією України прав громадян на відпочинок, свободу пересування, охорону здоров'я, на безпечне для життя і здоров'я довкілля, задоволення духовних потреб та інших прав при здійсненні туристичних подорожей.
Про стандартизацію	Закон встановлює правові та організаційні засади стандартизації в Україні і спрямований на забезпечення єдиної технічної політики у цій сфері.
Про курорти	Закон визначає правові, організаційні, економічні та соціальні засади розвитку курортів в Україні та спрямований на забезпечення використання з метою лікування і оздоровлення людей природних лікувальних ресурсів, природних територій курортів, які є надбанням народу України, та їх охорони.
Про технічні регламенти та оцінку відповідності	Закон визначає правові та організаційні засади розроблення, прийняття та застосування технічних регламентів і передбачених ними процедур оцінки відповідності, а також здійснення добровільної оцінки відповідності
Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів	Закон регулює відносини між органами виконавчої влади, операторами ринку харчових продуктів та споживачами харчових продуктів і визначає порядок забезпечення безпечності та окремих показників якості харчових продуктів, що виробляються, перебувають в обігу, ввозяться та/або вивозяться на митну територію України.

Рис. 3. Закони України, що регулюють діяльність підприємств ресторанного та туристичного бізнесу
Джерело: систематизовано авторами на основі [5; 15; 22- 27; 30]

Серед постанов Кабінету Міністрів України, що регулюють діяльність готелів, ресторанів та туристичних підприємств, основними є такі, як «Про затвердження Порядку встановлення категорій готелів та інших об'єктів для надання тимчасового розміщення (проживання)», «Про затвердження Порядку надання інформації про види туристичної інфраструктури» та «Порядку надання тимчасового житла (проживання)» (рис.4).

ПОСТАНОВИ КАБІNETУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ (КМУ)	Зміст
Про затвердження Порядку встановлення категорій готелям та іншим об'єктам, що призначаються для надання послуг з тимчасового розміщення (проживання)	Порядок визначає процедуру встановлення категорій готелям та іншим об'єктам, що призначаються для надання послуг з тимчасового розміщення (проживання)
Про затвердження Порядку доведення до споживачів інформації про вид об'єкта туристичної інфраструктури	Порядок визначає процедуру доведення до споживачів інформації про вид об'єкта туристичної інфраструктури та його категорію
Про порядок надання послуг з тимчасового розміщення (проживання)	Порядок регулює питання надання юридичними та фізичними особами послуг з тимчасового розміщення (проживання).

Рис. 4. Постанови Кабміну України, що регулюють діяльність підприємств ресторанного і туристичного бізнесу

Джерело: систематизовано авторами на основі [17-19]

Порядок визначення категорії готелів передбачено постановою Кабміну «Про порядок затвердження категорій готелів та інших об'єктів для надання тимчасового розміщення (проживання)». Цим порядком визначено, що категорії готелів та інших об'єктів, які використовуються для надання тимчасового проживання, визначаються за результатами добровільної сертифікації послуг, пов'язаних з безпекою життя і здоров'я людей, охороною власності та навколишнього природного середовища, відповідно до наступних положень: «Договір з органом сертифікації та власником або їх ліцензіарами та оцінювання відповідності готелів вимогам певної категорії. Акредитацію та оцінку готелів здійснюють органи акредитації. Для готелю встановлені такі категорії: «П'ять зірок», «Чотири зірки», «Три зірки», «Дві зірки» та «Одна зірка». Інші об'єкти, що використовуються для надання тимчасового проживання, у тому числі мотелі, пансіонати, будинки відпочинку, туристичні бази, кемпінги, які за рівнем обслуговування віднесені до категорії «I, II, III, IV, V».

Вимоги до діяльності готелів, ресторанів та туристичних підприємств встановлює український національний стандарт – ДСТУ 4268:2003 «Послуги туристичні. Засоби розміщення. Загальні вимоги», ДСТУ 4269:2003 «Туристичні послуги. Класифікація готелів», ДСТУ 4281:2004 «Заклади ресторанного господарства», ДСТУ 4527:2006 Послуги туристичні. Засоби розміщення. Терміни та визначення» (рис. 5).

Стандарт ДСТУ 4269:2003 «Послуги туристичні. Класифікація готелів» визначає класифікацію готелів і подібних місць за категоріями, а також вимоги до них. Категорія готелю вказується на його логотипі, квитанціях, реєстраційних картках гостей та рекламних документах. Кожна категорія готелю визначається ст. стандарт має вимоги - це мінімальні вимоги, які мають бути повністю виконані Деякі міжнародні стандарти гармонізовані у вітчизняних законодавчих аналогах, наприклад ISO/FDIS 18513:2003 «Tourism services. Hotels

and tourism accommodation. Terminology» адаптовано до ДСТУ 4527:2006 «Туристичні послуги. Засоби розміщення. Терміни та визначення».

Національний стандарт України 4268:2003 «Засоби розміщення» визначає класифікацію засобів розміщення, загальні вимоги до засобів розміщення та до послуг, що надаються в закладах розміщення. Якщо аналізувати міжнародний досвід, то малі підприємства є основою розвитку галузі – вони структурують ринок послуг відповідно до попиту споживачів, створюють конкурентне середовище та створюють більше робочих місць. Для бізнесу, у тому числі великих корпорацій, жорстку конкуренцію створюють приватні особи — бізнес-суб'єкти, які керують переважно невеликими ресторанами, готелями та мають власні будинки та квартири. Вони пропонують туристам повний спектр основних і додаткових готельних та ресторанних послуг за набагато нижчою ціною.

Національні стандарти України	Зміст
ДСТУ 4268:2003 «Послуги туристичні. Засоби розміщування. Загальні вимоги»	Стандарт поширюється на засоби розміщування: встановлює їх класифікацію, загальні вимоги до них та до послуг, які надаються. На підставі стандарту можна розробляти нормативні документи, що конкретизують вимоги до окремих видів засобів розміщування. Встановлені вимоги не можуть бути нижчі за вимоги цього стандарту. Стандарт придатний для застосування з метою сертифікації засобів розміщування.
ДСТУ 4269:2003 «Послуги туристичні. Класифікація готелів»	Стандарт встановлює класифікацію готелів та аналогічних засобів розміщування незалежно від форм власності та відомчої належності. Стандарт придатний для застосування з метою сертифікації.
ДСТУ 4281:2004 «Заклади ресторанного господарства. Класифікація»	Стандарт поширюється на сферу ресторанного господарства. Стандартом визначаються терміни та визначення понять; наводиться класифікація закладів ресторанного господарства; висуваються загальні вимоги до закладів ресторанного господарства; надається характеристика структурно-функційних параметрів закладів ресторанного господарства різних типів і класів.
ДСТУ 4527:2006 «Послуги туристичні. Засоби розміщення. Терміни та визначення»	Терміни, встановлені Стандартом, обов'язкові для вживання в усіх видах нормативних документів, що стосуються сертифікації послуг з тимчасового розміщення (проживання); для встановлювання категорій готелів та інших об'єктів, що надають послуги з тимчасового розміщення (проживання), а також для робіт зі стандартизування.
ДБН В.2.2-20:2008 «Будинки і споруди. Готелі» ДБН В.2.2-25:2009 «Підприємства харчування (заклади ресторанного господарства)» ДБН В.2.2-9:2018 «Громадські будинки та споруди. Основні положення»	Державні будівельні норми (ДБН) поширюються на проектування нових і реконструкцію існуючих будинків, споруд та комплексів громадського призначення з умовною висотою до 73,5 м (включно), а також вбудовано-прибудованих приміщень громадського призначення. Вимоги Норм є обов'язковими для юридичних та фізичних осіб – суб'єктів інвестиційної діяльності на території України незалежно від форм власності та відомчої належності. При проектуванні громадських будинків та споруд поряд з положеннями цих Норм слід також керуватися положеннями будівельних норм за видами будинків та споруд.
Міжнародні стандарти	Зміст
ISO/FDIS 18513:2003 Tourism services – Hotels and tourism accommodation Terminology	Міжнародний стандарт, що адаптований у ДСТУ 4527:2006 «Послуги туристичні. Засоби розміщення. Терміни та визначення».

Рис. 5. Національні та міжнародні стандарти України, що регулюють діяльність підприємств ресторанного та туристичного бізнесу
Джерело: систематизовано авторами на основі [6; 8-11]

Крім національних стандартів, на проектування нових і модернізованих існуючих будівель, споруд, готельно-ресторанних підприємств поширюються обов'язкові національні будівельні норми ДБН В.2.2-9:2018, ДБН В.2.2-20:2008, ДБН В.2.2-25:2009 [6].

Важливими є також й інші нормативно-правові акти – накази Національного управління туризму, Міністерства економіки України, Міністерство аграрної політики та продовольства України тощо.

Процедури ліцензування та акредитації є основним адміністративним засобом державного регулювання, використання якого визначає можливість покращення роботи підприємств ресторанного та туристичного бізнесу. Метою запровадження ліцензування в готельній та ресторанній сфері є захист прав та інтересів споживачів послуг, гарантування певного рівня обслуговування та запобігання його зниження, дотримання гігієнічних, екологічних та інших норм і правил тощо. Встановлення параметрів та визначення чітких стандартів, наявність яких свідчатиме про необхідність придбання ліцензії, створить ефективну систему ліцензування.

У центрі уваги регулювання готельно-ресторанного бізнесу є виробництво, організація та

впровадження технологій готельного, ресторанного та туристичного обслуговування в різних сферах, що охоплюють широкий спектр (від термінології та нормативів часу до методологічної основи готельно-ресторанного чи туристичного бізнесу).

Національна політика в контексті розвитку готельних - ресторанних підприємств як сфери послуг спрямована на підвищення стандартів якості їх діяльності. Виявлення питань регулювання корпоративної діяльності та оцінка їх значення в соціально-економічних умовах України може показати, що одним із найважливіших шляхів реалізації державної політики в сучасних умовах розвитку бізнесу готельних підприємств є державна підтримка у цій сфері.

Тобто, можна сказати, що готельно-ресторанна індустрія виконує місію інституційного об'єднання в системі економічних і соціальних відносин. Тому, в цьому контексті нормативно-правова база технічної, організаційної, технологічної та інституційної основи процесу надання послуг є однією з головних передумов для зміцнення діяльності, партнерства та задоволення потреб населення у сфері послуг.

Висновки. Елементом наукової інновації в статті є поглиблення досліджень у вивченні та аналізі нормативно-правових регулятивних характеристик підприємств готельно-ресторанного бізнесу. У результаті проведеного дослідження підтверджено необхідність удосконалення змісту нормативного законодавства в готельно-ресторанній сфері як важливого адміністративного важеля державного правового регулювання. Процес активізації готельного та ресторанного господарства зарекомендував себе як сучасний фактор наповнення бюджету та покращення комерційного іміджу України на міжнародному ринку, що вимагає постійного оновлення та вдосконалення нормативно-правової бази.

Врахування факторів, що формують роздрібну ціну (ціну пропозиції) власного товару, може призвести до того, що такий рівень ціни буде надзвичайно високим і не відповідає ціні попиту в поточних ринкових умовах. Щоб цього не сталося, підприємства готельно-ресторанного бізнесу повинні розробити гнучку цінову політику. У рамках цієї політики можуть бути прийняті різні підходи до формування цін на основі таких факторів, як сезонні фактори, свята та вихідні дні, туристичний потік та конкретні години роботи закладу, які разом становлять попит на продукцію галузі.

Тому, подальші дослідження в цій сфері мають бути спрямовані на комплексну систематизацію та узагальнення основних положень, сфери впливу та проблемних моментів визначених і існуючих нормативних актів щодо їх узгодженості, повноти та відповідності міжнародним стандартам.

Список літератури.

1. Бакеренко Н. П. Особливості діяльності підприємств готельної індустрії. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2013. Вип. 23.15. С. 168-176.
2. Батченко Л. В., Гончар Л. О., Беляк А. О. Формування механізму фінансової стійкості підприємств сфери гостинності: організаційно-економічний аналіз. *Підприємництво і торгівля*. 2020. № 27. С. 13-20. DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1256-2020-27-02>
3. Бойко М.Г. Організація готельного господарства : [підручник]. Київ : Київ, нац. торг.-екон. ун-т, 2006. 448 с.
4. Гончар Л., Беляк А. Удосконалення механізму формування фінансової стійкості підприємств сфери гостинності. *Економіка та суспільство*. 2021. № 25. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-25-23>
5. Господарський кодекс України : Кодекс України; Закон, Кодекс від 16.01.2003 № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/436-15> (дата звернення: 10.02.2022).
6. ДБН В.2.2-9:2018. «Громадські будинки та споруди. Основні положення». URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2019/03/V229-2018.pdf> (дата звернення: 10.02.2022)
7. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 05.02.2022).
8. ДСТУ 4268:2003. «Послуги туристичні. Засоби розміщування. Загальні вимоги».
9. ДСТУ 4269:2003. «Послуги туристичні. Класифікація готелів».
10. ДСТУ 4281:2004 «Заклади ресторанного господарства. Класифікація»
11. ДСТУ 4527:2006. «Послуги туристичні. Засоби розміщення. Терміни та визначення».
12. Кальченко О. М. Інноваційно-інвестиційний механізм підвищення ефективності підприємств туристичної сфери. *Науковий вісник Полтавського університету споживчої кооперації України. Серія «Економічні науки»*. 2011. № 11. С. 58-67.
13. Колесніченко А. С. Нормативно-правове регулювання та державна підтримка розвитку готельної індустрії як інституту туризму. *Причорноморські економічні студії*. Вип. 23. 2017. С. 37-42.
14. Мальська М. П., Пандяк І. Г. Готельний бізнес: теорія та практика : [підручник]. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 472 с.
15. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення : Закон України від 24.02.1994 № 4004-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/4004-12> (дата звернення: 10.02.2022).
16. Про затвердження Вимог щодо розробки, впровадження та застосування постійно діючих процедур, заснованих на принципах Системи управління безпечністю харчових продуктів (НАССР) : Наказ Мінагрополітики України від 01.10.2012 № 590. URL: <https://bit.ly/2R3JNhS> (дата звернення: 10.02.2022).
17. Про затвердження Порядку встановлення категорій готелям та іншим об'єктам, що

призначаються для надання послуг з тимчасового розміщення (проживання) : Постанова Кабінету Міністрів України від 29.07.2009 № 803. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/803-2009-%D0%BF> (дата звернення: 11.02.2022).

18. Про затвердження Порядку доведення до споживачів інформації про вид об'єкта туристичної інфраструктури та його категорію : Постанова Кабінету Міністрів України від 03.07.2013 № 470. URL: <https://bit.ly/3tsSGP7> (дата звернення: 11.02.2022).

19. Про затвердження Порядку надання послуг з тимчасового розміщення (проживання) : Постанова Кабінету Міністрів України від 15.03.2006 № 297. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/297-2006-%D0%BF> (дата звернення: 11.02.2022).

20. Про затвердження Правил користування готелями й аналогічними засобами розміщення та надання готельних послуг: Наказ Держтурадміністрації України від 16.03.2004 № 19. URL: <https://bit.ly/3tv13w4> (дата звернення: 11.02.2022).

21. Про затвердження Рекомендованих норм технічного оснащення закладів громадського харчування : Наказ Мінекономіки, європ. інтеграції від 03.01.2003 № 2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0002569-03> (дата звернення: 12.02.2022).

22. Про захист прав споживачів : Закон України від 12.05.1991 № 1023-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1023-12> (дата звернення: 12.02.2022).

23. Про курорти : Закон України від 05.10.2000 № 2026-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2026-14> (дата звернення: 12.02.2022).

24. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів : Закон України від 23.12.1997 № 771/97-ВР URL: <https://bit.ly/3uvRiwz> (дата звернення: 12.02.2022).

25. Про стандартизацію : Закон України від 05.06.2014 № 1315-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1315-18> (дата звернення: 12.02.2022).

26. Про технічні регламенти та оцінку відповідності : Закон України від 15.01.2015 № 124-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/124-19> (дата звернення: 13.02.2022).

27. Про туризм : Закон України від 15.09.1995 № 324/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/324/95%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 13.02.2022).

28. Реєстр свідоцтв про встановлення категорій готелям та іншим об'єктам, що призначаються для надання послуг з тимчасового розміщення (проживання), виданих Мінекономрозвитку. URL: <https://bit.ly/3euvdwl1J> (дата звернення: 13.02.2022).

29. Санітарні правила для підприємств громадського харчування, включаючи кондитерські цехи і підприємства, що виробляють м'яке морозиво (СанПін 42-123-5777-91) від 19.03.1991. URL: <https://bit.ly/3euvdwl1J> (дата звернення: 13.02.2022).

30. Цивільний кодекс України : Кодекс України; Закон, Кодекс від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/435-15> (дата звернення: 13.02.2022).

31. Batchenko L., Honchar L., Beliak A. The effectiveness of ensuring the financial stability of the restaurant business in the crisis COVID-19. *Anti-crisis management: state, region, enterprise: Multi-authored monograph*. Kaunas, Lithuania : Publishing House "Baltija Publishing", 2020. P 151-176. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-020-9-11>

References.

1. Bakerenko, N. (2013), "Features of the hotel industry", *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*, no. 23.15, pp.168-176
2. Batchenko, L. V., Honchar, L. O., and Beliak, A. O. (2020), "Formation of the mechanism of financial stability of enterprises in the field of hospitality: organizational and economic analysis", *Pidpriemnytstvo i torhivlia*, vol.27, pp.13-20. <https://doi.org/10.36477/2522-1256-2020-27-02>
3. Boiko, M. and Hopkalo, L. (2006), *Orhanizatsiia hotelnoho hospodarstva* [Organization of the hotel industry]. Kyiv, nats. torh.-ekon. un-t, p. 448., Ukraine
4. Honchar, L. and Beliak, A. (2021), "Improvement of mechanism for the formation of financial stability of hospitality", *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 25. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-25-23>
5. The Verkhovna Rada of Ukraine (2003), The Law of Ukraine "Commercial Code Ukraine available at: <https://zakon.rada.gov.ua/go/436-15> (Accessed 10 February 2022)
6. DBN V. 2.2-9-2018 (2018), "Public buildings and structures. Substantive provisions", available at: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2019/03/V229-2018.pdf> (Accessed 10 February 2022)
7. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 05 February 2022)
8. SE "UkrNDNC" (2003), DSTU 4268:2003. Posluhy turystychni. Zasoby rozmishchennia. Zahalni vymohy [DSTU 4268:2003 Tourist services. Accommodation facilities. general requirements]. SE "UkrNDNC", Kyiv, Ukraine.
9. SE "UkrNDNC" (2003), DSTU 4269:2003. Posluhy turystychni. Klyasyfikatsiia hoteliv [DSTU 4269:2003 Tourist services. Hotel Classification]. SE "UkrNDNC", Kyiv, Ukraine.
10. SE "UkrNDNC" (2004), DSTU 4281:2004. Zaklady restorannogo gospodarstva. Klyasyfikatsiia [Dining restaurants. Classification]. SE "UkrNDNC", Kyiv, Ukraine

11. SE "UkrNDNC" (2006), DSTU 4257:2006. Posluhy turystychni. Zasoby rozmishchennia. Terminy ta vyznachennia [DSTU4257:2006 Tourist services. Accommodation facilities. Terms and definitions]. SE "UkrNDNC", Kyiv, Ukraine
12. Kalchenko, O. (2011), "Innovational investment mechanism of improving the efficiency of enterprises in touristic sphere", *Naukovyi visnyk Poltavskoho universytetu spozhyvchoi kooperatsii Ukrainy. Seriia «Ekonomichni nauky»*, vol. 11, pp. 58-67.
13. Koliesnichenko, A. (2017), "Regulatory and legal regulation and state support for the development of the hotel industry as an institution of tourism", *Prychornomorski ekonomichnistudii*, vol. 23, pp. 37-42.
14. Malska, M. (2017), *Hotelnyi biznes: teoriia ta praktyka* [Hotel business: theory and practice], Tsentr uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine
15. The Verkhovna Rada of Ukraine (1994), The Law of Ukraine of 24.02.1994 No 4004-XII "On ensuring sanitary and epidemiological welfare", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/go/4004-12> (Accessed 10 February 2022)
16. The Verkhovna Rada of Ukraine (2012), The Law of Ukraine of 01.10.2012 № 590 «On approval of the Requirements for the development, implementation and application of permanent procedures based on the principles of the Food Safety Management System, available at: <https://bit.ly/2R3JNhS> (Accessed 10 February 2022)
17. Cabinet of Ministers of Ukraine (2009), "Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine «On Approval of the Procedure for Establishing Categories for Hotels and Other Objects to Provide Temporary Accommodation Services (Accommodation)», available at: <https://zakon.rada.gov.ua/go/803-2009-%D0%BF> (Accessed 11 February 2022)
18. Cabinet of Ministers of Ukraine (2013), "Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine «About the statement of the Procedure of delivery to consumers of the information on a kind of object of a tourist infrastructure and its category»", available at: <https://bit.ly/3tsSGP7> (Accessed 11 February 2022)
19. Cabinet of Ministers of Ukraine (2006), "Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine About the statement of the Order of rendering of services on temporary accommodation (residence)», available at: <https://zakon.rada.gov.ua/go/297-2006-%D0%BF> (Accessed 11 February 2022)
20. State Tourist Administration of Ukraine (2004), "Resolution of State Tourist Administration of Ukraine About the statement of Rules of use of hotels and similar means of accommodation and rendering of hotel services», available at: <https://bit.ly/3tvl3w4> (Accessed 11 February 2022)
21. The Verkhovna Rada of Ukraine (2003), The Law of Ukraine of 03.01.2003 №2 "About the statement of the Recommended norms of technical equipment of public catering establishments", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0002569-03> (Accessed 12 February 2022)
22. The Verkhovna Rada of Ukraine (1991), The Law of Ukraine of 12.05.1991 № 1023-XII "About protection of consumer rights", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1023-12> (Accessed 12 February 2022)
23. The Verkhovna Rada of Ukraine (2000), The Law of Ukraine of 05.10.2000 № 2026-III "About resorts", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2026-14> (Accessed 12 February 2022)
24. The Verkhovna Rada of Ukraine (1997), The Law of Ukraine of 23.12.1997 № 771/97-VR "About the basic principles and requirements for food safety and quality, available at: <https://bit.ly/3uvRiwz> (Accessed 12 February 2022)
25. The Verkhovna Rada of Ukraine (2014), The Law of Ukraine of 05.06.2014 № 1315-VII "About standardization", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1315-18> (Accessed 12 February 2022)
26. The Verkhovna Rada of Ukraine (2015), The Law of Ukraine of 15.01.2015 № 124-VIII "About technical regulations and conformity assessment, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/go/124-19> (Accessed 13 February 2022)
27. The Verkhovna Rada of Ukraine (1995), The Law of Ukraine № 324/95-VR "On Tourism", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/go/324/95%D0%B2%D1%80> (Accessed 13 February 2022)
28. Ministry of Economic Development (2019), "Register of certificates on the establishment of categories of hotels and other facilities intended for the provision of temporary accommodation (accommodation)", available at: <https://bit.ly/3uudw1J> (Accessed 13 February 2022)
29. The Verkhovna Rada of Ukraine (1991), The Law of Ukraine № 42-123-5777-91 "About Sanitary rules for catering establishments, including confectioneries and enterprises producing soft ice cream", available at: <https://bit.ly/3euUWRV> (Accessed 13 February 2022)
30. The Verkhovna Rada of Ukraine (2003), The Law of Ukraine "The Civil Code of Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/go/435-15> (Accessed 13 February 2022)
31. Batchenko, L., Honchar, L., & Beliak, A. (2020), "The effectiveness of ensuring the financial stability of the restaurant business in the crisis COVID-19", *Anti-crisis management: state, region, enterprise: Multi-authored monograph*. Kaunas, Lithuania: Publishing House "Baltija Publishing". DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-020-9-11> (Accessed 13 February 2022).